

'Huis met de Belle' in Echten, Zuid-West Drenthe. De plattelandswinkel, galerie en toeristisch informatie-centrum is gestart in Leader 2 en is nu een ontmoetingsplaats voor dorpelings en toeristen in de gerevoerde schuur (rechts). Janny Knol van de beheerende 'Stichting de Es': "Jaarlijks komen er nu 20.000-25.000 bezoekers en de horeca-ondernemers melden meer omzet. Ook heeft het Huis met de Belle de sociale cohesie in het dorp echt versterkt. Jammernogenoeg is er onvoldoende omzet om een beheerder te betalen; het blijft nog veel vrijwilligerswerk."

Lessen van LEADER voor de toekomst

De Europa - brede evaluatie van LEADER 2 is juist uit. LEADER blijkt succesvol! Wat van LEADER moet een vervolg krijgen in het nieuwe plattelandsbeleid POP2, dat gaat lopen van 2007 tot 2013? Nog dit jaar wordt dit nieuwe beleid in grote lijnen vastgesteld. Uw stem telt!

Bestond LEADER 2 maar in vier gebieden, LEADER+ is toegankelijk voor 28 gebieden verdeeld over 12 provincies. Ervaren en onervaren plaatselijke groepen hebben kunnen kennismaken met LEADER. Hun ervaringen zijn van groot belang voor toekomstig plattelandsbeleid. Want de toekomst van het Europese plattelandsbeleid dat is waar het om gaat in 2004! LEADER 2 heeft binnen Europa geleid tot de oprichting van 998 plaatselijke groepen die voor hun gebied zelf een ontwikkelingsplan formuleerden voor plattelandsvernieuwing,

"Voor mij zijn de belangrijkste elementen van LEADER+ de bottom-up benadering in combinatie met de stimulans die er van uit gaat tot samenwerking. Hierdoor krijgen maatschappelijke organisaties, verenigingen en andere groepen burgers de mogelijkheid om zelf oplossingen te vinden voor problemen op het platteland en wordt het ondernemerschap gestimuleerd. In samenwerking met lokale overheden kan op deze manier ook gezocht worden naar een identiteit voor een gebied. Een identiteit die niet opgelegd wordt, maar die gedragen wordt door de mensen die in het gebied werken en wonen".

Jan-Pieter Lokker
gedeputeerde
provincie Utrecht

(transnationale) samenwerking en netwerken. Het selecteren van de gebieden was een consultatief proces. Reeds in LEADER I bestaande groepen hadden een voorsprong op nieuwe Leadergroepen. Zij kwamen onder andere makkelijker tot het opstellen van een ontwikkelingsplan en het uitwerken van de bottom-up benadering. Aan plattelandstoerisme is 30-50% van het budget van de plaatselijke groepen besteed, naast het vermarkten van streekproducten, de promotie van kleine ondernemingen op het platteland, training en milieu. Aan transnationale samenwerking is maar 3,6 % van het budget besteed en aan netwerken slechts 0,9%.

100.000 full-time banen

De evaluatie leert ons dat met name de Leaderkenmerken "gebiedsgerichte benadering", "bottom-up" en "lokale samenwerking" het meest zijn toegepast. De gebiedsgerichte benadering draagt bij aan het effectieve gebruik van de kracht van het gebied. Kracht die je kunt vinden in de aanwezige natuur, cultuur, technologie en de mensen. Kracht die uiteindelijk zijn beslag krijgt in een economische meerwaarde voor het gebied. De bottom-up benadering heeft het Leaderprogramma dichterbij de mensen in het gebied gebracht. Het heeft geleid tot een betrokkenheid uit alle lagen van de bevolking. Daarbij waren lokale initiatieven en vrijwilligerswerk een belangrijke sleutel tot het succes van het bottom-up werken. Aan innovatie is minder aandacht besteed. Innovatie werd meestal geïnterpreteerd als "iets nieuws voor het gebied". De evaluatoren vragen zich daarom ook af of echte innovaties, die een risico met zich meebrengen, niet beter af zijn in een apart Europees Initiatief.

Een voorzichtige schatting leert dat door toedoen van het Leaderprogramma

meer dan 100.000 permanente fulltime arbeidsplaatsen zijn gerealiseerd of behouden op het Europese platteland. Nieuwe werkgelegenheid, meer bezoekers en meer toegevoegde waarde aan lokale producten hebben bijgedragen aan een hoger inkomen voor de lokale ondernemer. De promotie van mini-MKB's in nieuwe diensten in de sociale- en milieusector heeft meer directe en indirecte effecten op werkgelegenheid en inkomen dan huidige mainstream-programma's. De administratieve lastendruk van LEADER is negatief ervaren. Het duurde soms wel een jaar voordat plaatselijke groepen aan de slag konden. De aanhangers van de Leaderwijze zijn het met elkaar eens dat "verantwoordelijkheid voor plattelandsvernieuwing" hoort te liggen bij de regio's met hun samenwerkingsverbanden en bewoners.

Dit is de les van LEADER voor het plattelandsprogramma 2002 - 2013. De evaluatie is te vinden op: http://europa.eu.int/comm/agriculture/eval/index_en.htm

Een lange versie van dit artikel van Carla Aponno is te vinden op www.netwerkplatteland.nl

INHOUD

- ▶ LEADER+ en de tegenstelling tussen beleid en praktijk 2
Column Patrick Kuijken
- ▶ Het vliegwiel van Oostenrijk 2
Hoe wolvenwerking het platteland stimuleert
- ▶ STIPO in Noord Nederland 3
Voortbouwen op succes
- ▶ Stelling en reacties 3
- ▶ Verdere informatie 4

Zeeland. Foto: Jaap Broodman

LEADER+ en de tegenstelling tussen beleid en praktijk

Na wat aanloopproblemen in de eerste jaren begint het LEADER+ programma Zuid-Nederland steeds beter te lopen en vinden meer partijen hun weg naar LEADER+. Resultaat: vele interessante innovatieve projecten. Dit is ook nodig aangezien het programma al weer halverwege de uitvoering is. Zuid-Nederland kende geen LEADER I en II historie waardoor de LEADER filosofie vrijwel vanuit het niets moest worden opgebouwd. Inmiddels zijn in Zuid-Nederland de acht plaatselijke groepen actief bezig met de uitvoering van die LEADER+ filosofie. In het kader van de zogenaamde mid-term review (MTR) is het programma in 2003 uitgebreid tegen het licht gehouden.

Door de vertraagde start van LEADER+ richtte de evaluatie zich vooral op de LEADER+ uitgangspunten en minder op de resultaten. De uitkomsten op de diverse onderdelen zijn redelijk positief. Mij viel vooral op hoe beleid zijn uitwerking vindt in de praktijk. Een goed voorbeeld is het uitgangspunt 'innovativiteit' dat staat voor de plus in LEADER+. De MTR concludeert dat het begrip 'innovativiteit' in de praktijk nog te weinig operationeel is gemaakt. Herkenbaar is dat iedereen die bij LEADER+ betrokken is met dit typisch beleidsmatige begrip worstelt. Wanneer vinden we een project innovatief en welke beoordelingscriteria hanteren we daarbij, zijn lastig hanteerbare vragen waar beleid gemakkelijk aan voorbij gaat. Gelukkig geldt hier dat lastige vragen soms vanzelf een antwoord vinden. Leden van de plaatselijke groepen nemen het begrip innovativiteit bij hun afwegingen mee. De ene keer wat nadrukkelijker dan de andere keer. Oftewel, de praktijk kiest voor een praktisch en subjectieve invulling. Diepgaander zou het ook niet moeten. Dus bijvoorbeeld geen kunstmatige "objectieve" checklist waarmee innovativiteit operationeel kan worden vastgesteld zoals de MTR wellicht voorstaat.

Voorkomen moet worden dat moeilijk definieerbare beleidsmatige

uitgangspunten de toegankelijkheid en uitvoering van dit juist zo laagdrempelige plattelandsprogramma aantasten. Innovativiteit zal vooral moeten blijken uit de positieve uitstraling die een project heeft op een gebied, enthousiaste mensen en organisaties die hierdoor in beweging komen en pro-actief met de toekomst van het eigen gebied bezig zijn. Als dit de effecten zijn van projecten is LEADER+ wat mij betreft al innovatief en wordt tegelijkertijd voldaan aan een andere fraaie beleidsmatige kreet 'bottom-up benadering'. Juist deze effecten zullen ervoor moeten zorgen dat LEADER+ een succes wordt en als zodanig ook wordt ervaren door het gebied zelf. Een mooie conclusie die hopelijk betrokken kan worden bij de volgende evaluatie medio 2005.

Een goed voorbeeld van een innovatief, bottom-up project is het project "De toekomst van Roois verleden" uitgevoerd door de stichting Roois Cultureel Erfgoed in het LEADER+ gebied De Meierij. In dit project werken diverse lokale vrijwilligersorganisaties en inwoners samen om het cultuur-historische erfgoed van Sint-Oedenrode te doen herleven aan de hand van historische manuscripten van de Rooise auteur Adriaan Cornelus Brock (1775-1834). Naast het reproduceren van dit manuscript worden een aantal projecten uitgevoerd die de cultuurhistorie weer zichtbaar maken in het landschap en het dorpsgezicht.

Patrick Kuijken

Vanuit Stimulus adviseur van de Brabantse plaatselijke groepen; De Baronie, De Meierij en Beerze-Reusel en Beheersautoriteit Zuid-Nederland.

Van wol tot Haute Couture

In Karinthe, Oostenrijk werd ten tijde van LEADER 2 bijna het gehele project-budget besteed aan één project: het opzetten van een fabriekje voor de verwerking van wol, dat eerst slechts voor drie mensen arbeid opleverde. Na verloop van tijd bleek dit project een kristallisatiepunt te zijn voor een samenwerkingsverband met 50 schapenhouders, een keten van activiteiten rondom wol met verwerking tot kleding en andere wol producten, winkels, evenementen etc. Blijkbaar is het gelukt een ontwikkelingsthema te vinden dat vele nieuwe activiteiten genereert en de mensen en organisaties die daarbij belangrijk zijn mobiliseert.

Mölltal, een typisch Oostenrijks dal in de Alpen, waar plm. 19.000 mensen wonen en werken in de landbouw (22%), de diensten-sector (30%) en MKB (48%). Het gebied bezit ook een eigen schapenras. Het fabriekje heeft was- en kaartmachines, waarmee o.a. dekbedden worden gemaakt.

In het project 'Goldärmel' werken de boeren samen met Martina Kerschbaumer, een ontwerpster van haute couture met wol, linnen, loden en hanf (?) en leer uit het dal. Inmiddels zijn haar ontwerpen (country look en sportswear voor paardrijden en golf) bekend tot ver buiten het dal en reeds bekrond.

www.region.grossglockner.or.at

IKO en PRIKK: € 5.750 voor een fte op het Fries-Groningse platteland

In LEADER 2 (1996-1999) hebben twee regelingen de economische activiteit van het kleinbedrijf op het Fries-Groningse platteland gestimuleerd. En met succes! Een evaluerend onderzoek van de Rijksuniversiteit van Groningen uit 2002 concludeert dat er een sterke werkgelegenheids-groei heeft plaatsgevonden bij gesubsidieerde MKB bedrijven. Met een budget van €2.7 miljoen aan investerings-subsidies is er in de gesubsidieerde bedrijven een werkgelegenheids-groei van 471 full-time werkende personen geweest. IKO en PRIKK vinden hun vervolg in Leader+ in de zgn. STIPO regeling.

IKO staat voor Investerings Kleine Ondernemingen (< 5 werknemers fte) en PRIKK voor Premie Regeling Investerings in Kleine Kernen (< 1500 inwoners). Uit het rapport, op basis van enquêtes bij MKB ondernemers en interviews met accountants, blijkt dat de subsidies vooral zijn verdeeld over de sectoren detailhandel (35%), transport (17%) en industrie (16%). Voorbeelden zijn: aanschaf vrachtauto, bouw serre aan restaurant, aanschaf scan-systeem in supermarkt, bouw nieuwe botenverhuurloods, verbouw boerderij tot advieskantoor, etcetera. De bedrijven hebben een sterke binding met de regio: 100% van hun personeel, 80% van hun klanten en 74% van hun leveranciers komen uit Noord Nederland. De bereikbaarheid op het platteland wordt zowel in de top 3 van de grootste nadelen genoemd als in de top 3 van de grootste voordelen. "STIPO - Stimuleringsproject voor Innovatie in Plattelands Ondernemingen - verschilt niet wezenlijk" zegt projectleider Geert Kurvers, van Stichting DBF. "Ook nu weer blijken investerings-subsidies, coaches en specifieke externe deskundigheid belangrijke vormen van ondersteuning. Vreemd genoeg maakt de landbouw weinig gebruik van deze regeling. We zijn dat nu met Leader coördinatoren aan het evalueren." Meer informatie: kurvers@dbfadvies.nl

Geert Kurvers,
projectleider Stichting DBF

Studiegroep bedreven bedrijven in actie

**Stelling:
"Zonder gebiedssturing,
waarbij bewoners en hun
organisaties vergaand de
verantwoordelijkheid
nemen voor de toekomst
van hun gebied, zal het
nieuwe programma
Plattelandsontwikkeling
mislukken"**

Vaste patronen doorbreken

Het gaat om een eeuwenoud principe. Als je een kind geen verantwoordelijkheid (vertrouwen) geeft, creëer je een angstig en afhankelijk persoon. Angst en afhankelijkheid blokkeren het zelfvertrouwen en daarmee het zelf denken. Zelf denken is nodig voor het nemen van initiatieven.

Om het platteland weer vitaal te krijgen, moeten er vaste patronen worden doorbroken; ook vaste patronen in het denken. Dat lukt niet als je zegt hoe het moet, maar wel als je vraagt 'wat zijn je kansen en hoe zou je die willen realiseren'.

Het inkaderen en afnemen van verantwoordelijkheid is gebruikt om (bewust) bevolkingsgroepen slaafs te maken en te onderdrukken. Is, onbewust en goed bedoeld, gebruikt om sectoren richting te geven. Onze eigen landbouw en visserij plukken hier nu de wrange vruchten van.

Dit doorbreken heeft dus gebiedssturing nodig, waarbij de bewoners en hun organisaties vergaand de verantwoordelijkheid krijgen om hun eigen toekomst vorm te geven.

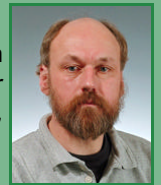
Anita Meijer
*Leader coördinator Kop
en Munt Noord Holland*

De juiste balans

Ik ben het niet met de stelling eens.

Mijn stelling en reactie is dat de uitdaging voor een succesvol plattelandsbeleid is gelegen in het in een juiste balans samenvoegen van de uitvoeringswensen van de overheden (top-down) met de ideeën en wensen uit de gebieden (bottom-up) tot uitvoerbare programma's/projecten.

De uitdaging voor een provincies, als 'regisseur' van het plattelandsbeleid, is daarbij er voor te zorgen dat het Rijk zich medeverantwoordelijk blijft voelen om te komen tot uitvoerbare projecten. Daarbij moet het rijk het belang van bovengenoemde uitvoeringsstrategie onderkennen voor de realisatie van de Rijksdoelen in het landelijk gebied. Immers, draagvlak voor functiewijzigingen, zoals bijvoorbeeld waterbergingsgebieden, EHS, Robuuste Ecologische Verbindingszones, krijg je alleen als je als overheid ook inzet op de wensen van de mensen in de gebieden.

Wim Bruijn
*Programmacoördinator
Landelijk Gebied,
Provincie Drenthe*

Waar blijven projecten voor de gewone boer?

De traditionele landbouw bedrijven vormen de grootst mogelijke doelgroep voor vernieuwing. Maar waar blijven de projecten voor de gewone boer? Een belangrijke les bij vernieuwing in de landbouw is, naar ik meen te weten, dat je moet verbreden uit kracht en niet uit armoede. Gezien de huidige malaise in de gangbare landbouw is er dus alle reden om de gangbare landbouw economisch te versterken. Zodat de sector een goede basis kan vormen voor

de zo door ons gewenste vernieuwing. Deze verschuiving in denken moet echter wel snel plaats vinden. Voor transitie landbouw is landbouw nodig. Als we lang genoeg wachten, is er niks meer te vernieuwen of transformeren. Laten we deze uitdaging bij LEADER neerleggen!

Op www.netwerkplatteland.nl vindt u dit artikel, geschreven door Willem van Weperen, coördinator van het project Bedreven Bedrijven Drenthe. Meer informatie en reacties:

w.van.weperen@etcnl.nl

Het geheim van LEADER, is dat te mainstreamen in POP-2?

LEADER-betrokkenen worden de laatste maanden sterk bevraagd op de toegevoegde waarde van dit kleine programma voor plattelandsontwikkeling. Wat betekent de actieve betrokkenheid van lokale bewoners in het publiek-private samenwerkingsverband van plaatselijke groepen. Hoe versterkt het programma samenwerkingsverbanden en kennisuitwisseling en bouwt LEADER daarmee aans ons sociale kapitaal? Beter dan welk ander program ook weet LEADER om te gaan met de grote heterogeniteit van het Europese platteland. Daarmee bezit de EU een dynamisch programma dat vanaf de basis met het initiatief van bewoners en gebruikers leidt tot een kleurrijk mozaiek. Geen wonder dat breed in Europa de suggestie tot mainstreaming opkomt.

Voorbij de huidige zwakheden

Het opschalen van de LEADER - benadering naar het hele platteland van Europa moet samen gaan met het breder opzetten van plaatselijke groepen, het bevorderen van lokaal experiment en het durven nemen van risico. De huidige positie van de bewoners als "passieve ontvangers" dient opgebroken te worden en dat kan met behulp van de LEADER aanpak. Tenslotte dienen de plaatselijke groepen een sterke driehoek te vormen met lokale overheden en maatschappelijk middenveld. Wezenlijke participatie krijgt een kans als alle leden zich goed kunnen informeren en gelijke zeggenschap hebben binnen een gemeenschappelijk budget. Dus zoals de EU commissaris Fischler het verwoordt: "op naar plattelandsontwikkeling van de gebieden".

Hoe krijgen boeren en stedelingen een kans in POP 2?

De rol van boeren in veel LEADER projecten is beperkt, zometeen marginaal. Hetzelfde geldt voor de rol van stedelingen in plattelandsontwikkeling, die worden vooral als consument gezien en nauwelijks als partner.

In het Europa van nu is landbouw duidelijk niet meer de dominante sector in het platteland, maar een integraal deel van een gemengde plattelandseconomie. Veel landbouwbedrijven ontwikkelen zich tot ondernemingen die veel sterker verweven raken met de rest van de regionale economie in plaats van alleen met de wereldmarkt. De centrale plek van het gebied (territorium) komt weer terug als plek voor integraal werken.

We zien nog een andere ontwikkeling: nieuwe plattelandsbewoners die zich ook actief voor de kwaliteit van hun gebied willen inzetten. Een jonge generatie tweeverdieners met een behoorlijk inkomen en dito bestedingen, die aandacht hebben

voor de kwaliteit van hun gebied en de sociale verhoudingen. Daarmee wordt de groene ruimte niet alleen aantrekkelijk als een plaats voor de besteding van vrije tijd maar ook voor wonen en werken. We zien een groeiende groep ouderen die in alle vrijheid in de keuze van de eigen woonplek wil bepalen. En de groene ruimte fungeert daarbij van oudsher als een belangrijke attractie. Niets beters voor de koestering van het streek-eigene dan de vreemde deling van buiten die de streek juist omwille van dat eigene heeft opgezocht en die de beleving koste wat het kost wil handhaven. Hier zit een potentieel nieuwe urbane partner. De coöperatie Stadteland bij Amersfoort is een van de eersten die zo'n relatie institutioneel en financieel heeft uitwerkt. Laten we dit verder vormgeven in POP 2.

Henk Kieft

Uw Leader inbreng op 24 maart a.s.?

Komend najaar wordt in EU-verband een start gemaakt met de POP-plannen voor 2007-2013. Als algemeen uitgangspunt is vastgesteld, dat de LEADER aanpak daarin moet integreren. De eigen inbreng vanuit Nederland voor die nieuwe POP-ronde moet in september klaar zijn. Die Nederlandse inbreng wordt voorbereid door de provincies en het Rijk, maar de relatie tussen POP en LEADER is in elke provincie anders georganiseerd.

Het Leadernetwerk vindt het belangrijk om de inbreng van lokale Leader groepen (en met name de provinciemensen daarin) te ondersteunen om te komen tot een goed resultaat. Op 24 maart wordt daarvoor 's middags in Utrecht een bijeenkomst georganiseerd, waarvoor de POP- en Leader-mensen uit provincies en Rijk uitgenodigd zijn. De bedoeling van de bijeenkomst is, om iedereen 'bij te praten' over wat eraan komt; om welke Leader+ karakteristieken gaat het en in hoeverre zijn die mogelijk per provincie anders? Om de aanpak van de acties door te spreken; wat wil ieder ondernemen, wie gaan we mobiliseren en wat te doen om het effect van ieders inspanning te ondersteunen?

Laten we ervoor zorgen, dat de karakteristieken van de Leader-aanpak onderdeel worden van de volgende generatie Europese Plattelands-ontwikkelingsprogramma's (POP).

Op de website vindt u het verslag van de LEADER-POP bijeenkomst van 3 maart j.l. in Lelystad. Ook voor aanmelden en meer informatie over 24 maart surft u naar www.netwerkplatteland.nl

www.netwerkplatteland.nl

U heeft een accentverandering gezien in de naam van het netwerk. We verbreden. Naast de mensen en organisaties die in het kader van het Leader+programma actief zijn in de plattelandsontwikkeling, verstreken we ook onze diensten aan de rest van plattelandsontwikkeland Nederland.

Uiteraard zal dit ook tot uiting komen in onze website. Als eerste stap hebben we er een domein bij: www.netwerkplatteland.nl. Daar willen we de komende jaren de verbreding van ons netwerk tot uiting laten komen. Die ontwikkeling zullen we in nauw overleg doen met andere partijen uit het netwerk. Daarnaast gaan we natuurlijk door met website op www.leaderplus.nl. Wel zult u daar veranderingen zien en gaan we geen zaken dubbel doen. De verbondenheid tussen onze twee websites zal dan ook sterk zijn.

Heidi Biesheuvel, stagiaire bezig met het vullen van de projectendatabase

Projectendatabase wordt nu ingevuld!

Op dit moment zijn we op het netwerkbureau bezig de projectendatabase van de Leader gebieden te vullen. Bijna alle Leader gebieden hebben informatie over projecten toegezonden om die zo in de database in te vullen. Van een paar Leadergebieden zijn alle projecten inmiddels ingevuld. De projecten invullen in de database is niet moeilijk maar moet wel secuur gebeuren, het is namelijk niet makkelijk om achteraf dingen te veranderen.

Er is een goede voortgang van het invullen en als ieder Leadergebied steeds zo snel blijft antwoorden zijn we in een mum van tijd klaar!

Het L+Netwerkbuletin informeert over activiteiten van het netwerk en wil reflectie over plattelandsontwikkeling bevorderen.

Volledige artikelen kunt u vinden op de website onder 'Nieuwsbrief'. Het [netwerkbuletin](http://www.netwerkplatteland.nl) verschijnt gemiddeld eens per 6 weken en wordt gemaakt door het netwerkteam.

Leader+netwerkteam.
Kastanjelaan 5
Postbus 64,
3830 AB Leusden.
T: 033 43 26 090.
E: leadernetwerk@etcnl.nl
I: www.leaderplus.nl